

**КЫРГЫЗ-ТҮРК “МАНАС” УНИВЕРСИТЕТИ
КООМДУК ИЛИМДЕР ИНСТИТУТУ
ПЕДАГОГИКА БАГЫТЫ**

**ЧЫҢГЫЗ АЙТМАТОВДУН ЧЫГАРМАЛАРЫНДАГЫ
АДЕП-АХЛАК ИДЕЯЛАРЫН ӨСПҮРҮМДӨРДҮ
ТАРБИЯЛООДО КОЛДОНУУНУН ПЕДАГОГИКАЛЫК
ШАРТТАРЫ**

(МАГИСТРДИК ДИССЕРТАЦИЯ)

Ибарат ТОКУЛОВА

**Илимий жетекчи
П.и.д.проф. Нурбүбү АСИПОВА**

БИШКЕК-2016

КЫСКАЧА МАЗМУНУ

Даярдаган	: Ибарат Токулова
Университет	: Кыргыз Түрк “Манас” Университет
Багыты	: Педагогика
Иштин сапаты	: Магистирдик диссертация
Беттердин саны	: XVII +154
Бүтүрүү датасы	: 06/06/2016
Илимий жетекчи	: п. и. д. проф. Нурбүбү Асипова

ЧЫҢГЫЗ АЙТМАТОВДУН ЧЫГАРМАЛАРЫНДАГЫ АДЕП- АХЛАК ИДЕЯЛАРЫН ӨСПҮРҮМДӨРДҮ ТАРБИЯЛООДО КОЛДОНУУНУН ПЕДАГОГИКАЛЫК ШАРТТАРЫ

Изилдөөнүн *предмети*: Ч. Айтматовдун чыгармаларындагы адеп–ахлактык идеяларды колдонуунун педагогикалык шарттары.

Изилдөөнүн *максаты*: Ч. Айтматовдун чыгармаларын (өспүрүм курактагыларга 7–9–класстагы окуучуларды адеп–ахлактык жактан тарбиялоодо колдонуунун педагогикалык шарттарын аныктоо.

Диссертациялык изилдөөнүн курамы киришүүдөн, үч баптан жана алардан келип чыккан корутундулардан, библиографиядан, жалпысы 154 беттен турат.

Биринчи бөлүм: “Адеп-ахлактын маңызы жана анын илимий-философиялык адабияттарда чагылдырылышы” деп аталып анда адептик тарбия боюнча илимий философиялык ойлор, адеп–ахлактык тарбияга байланыштуу, тажрыйбалар, омоктуу насааттар чагылдырылды.

Экинчи бөлүм: “Чыңгыз Айтматовдун чыгармаларындагы өспүрүмдөрдү адеп–ахлак жактан тарбиялоо идеялары” деп аталып мында жазуучунун “Эрте келген турналар” “Биринчи мугалим”, “Дениз бойлой жорткон Ала Дөбөт” чыгармаларындагы гумандуулук идеялары, жаратылышты коргоо, сүйүү, эмгекке тарбиялоо, адамгерчилик, боорукердик сыяктуу адеп–ахлак маселелеринин сүрөттөлүшү ачыкталды жана мектеп окуучуларынын Ч. Айтматовдун чыгармалары жөнүндөгү билимдери чагылдырылды.

Үчүнчү бөлүм “Чыңгыз Айтматовдун чыгармаларындагы адеп-ахлак идеяларынын педагогикалык процесстеги орду жана колдонулуш шарттары” деп аталып, бул бөлүмдө Ч. Айтматовдун чыгармалары орто мектептердеги адабият программасындагы орду жана КРсынын мектептериндеги жалпы тарбиялык иштер боюнча тажрыйбалар жалпылаштырылды.

Түйүндүү сөздөр: Чыңгыз Айтматов, адеп–ахлак, адептик тарбия, өспүрүм, педагогикалык шарт, идея.

ÖZ

Hazırlayan	: İbarat Tokulova
Üniversite	: Kırgızistan – Türkiye Manas Üniversitesi
Bölümü	: Pedagoji
Çalışma türü	: Yüksek lisans tezi
Sayfa sayısı	: XVII+154
Bitirme tarihi	: 06/06/2016
Tez danışmanı	: Profesör Nurbübü Asipova

CENGİZ AYTMATOV’UN ESERLERİNDEKİ EDEP-AHLAK DÜŞÜNCELERİNİ ERGENLİK ÖNCESİ ÇOCUK EĞİTİMİNDE KULLANMANIN PEDAGOJİK ŞARTLARI

İnceleme konusu: C. Aytmatov’un eserlerindeki ahlak düşünceleri kullanmanın pedagojik şartları.

İnceleme amacı: C. Aytmatov’un eserlerini ergenlik çağındaki çocuklara 7.9. sınıf öğrencilerinin ahlak eğitiminde kullanmanın pedagojik şartlarını belirtmek.

Yüksek lisans tez çalışması giriş, üç bölüm ve onların sonuçları, kaynakça, toplam 154 sayfadan oluşmaktadır.

Birinci bölüm: “Büyük düşünürler ve bilim adamlarının ahlak hakkında düşünceleri” adlı bölümünde ahlak eğitimi üzerinde bilimsel felsefi düşünceler, tecrübeler, esaslı nasihatler yansıtılmıştır.

İkinci bölüm: “Cengiz Aytmatov’un eserlerindeki ahlak sorunları” adlı ikinci bölümünde yazarın “İlk Turnalar”, “İlk Öğretmenim”, “Deniz Kıyısında Koşan Ala Köpek” eserlerindeki insancılık düşünceler, tabiatı koruma ve sevmeye, insanlık, iyi yüreklilik gibi sorunların betimlendiği anlatılmıştır ve lise öğrencilerinin C. Aytmatov’un eserleri hakkında bilgileri yansıtılmıştır.

Üçüncü bölüm: “Cengiz Aytmatov’un eserlerindeki ahlak düşüncelerinin eğitim sürecindeki yeri ve kullanma şartları” olarak adlandırılan üçüncü bölümde C. Aytmatov’un eserlerinin liselerde edebiyat programlarındaki yeri ve Kırgız Cumhuriyeti liselerindeki genel eğitim çalışmaları üzerinde tecrübeler genelleştirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Cengiz Aytmatov, ahlak, ahlak eğitimi, gençler, eğitim şartları, düşünce, ideal.

АБСТРАКТ

Подготовила : Ибарат Токулова
Университет : Кыргызско - Турецкий Университет “Манас”
Направление : Педагогика
Степень работы : Магистерская диссертация
Количество страниц : XVII+154
Дата окончания : 06/06/2016
Научный руководитель: Д.п.н. проф. Нурбүбү Асипова

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ НРАВСТВЕННЫХ ИДЕЙ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ ЧИНГИЗА АЙТМАТОВА В ВОСПИТАНИИ ПОДРОСТКОВ

Предмет исследования: Педагогические условия использования идей о морали в произведениях Чынгиза Айтматова.

Цель исследования: Определение педагогических условий использования идей нравственности в произведениях Ч. Айтматова в процессе воспитания учеников 7 – 9 классов подросткового поколения.

Диссертационная работа состоит из введения, трех глав, заключения, библиографии, что заключено в 154 страницах.

В Первой главе: “Мнения ученых и великих мыслителей об идее нравственности” выявляются научно-философские взгляды о нравственном воспитании, опыт в процессе нравственного воспитания, а так же наставления.

Во Второй главе: “Проблемы нравственности в произведениях Чингиза Айтматова” проведена работа описания проблем нравственности таких как доброта, человечность, трудолюбивость, любовь, защита природы и гуманность в произведениях писателя таких как “Ранние журавли” “Первый учитель”, “Пегий пес бегущий краем моря”, а так же проанализированы знания произведений Ч.Айтматова учеников средних школ.

Третья глава: “Условия использования и роль идей нравственности произведений Чингиза Айтматова” в педагогических процессах. В настоящем разделе заключена работа общего воспитательного процесса в школах К.Р., а так же роль произведений Ч.Айтматова в программе обучения литературы в средних школах.

Ключевые слова: Чингиз Айтматов, нравственность, нравственное воспитание, подросток, педагогические условия, идея, идеал.

ABSTRACT

Prepared : Ibarat Tokulova
University : Kyrgyz Turkish “Manas” University
Department : Pedagogica
Research type : Master’s thesis
Number of pages : XVII+154
Completion date : 06/06/2016
Thesis tutor : PhD. Prof.Dr. Nurbubu Asipova

PEDAGOGICAL CONTIDIONS OF USING THE ETHICAL IDEAS OF GHINGIZ AITMATOV’S WOKS IN THE EDUCATION OF ADOLESCENT

Research *subject*: Morality uses in terms of pedagogical conditions in Chyngyz Aytmatov’s writings.

Research *objective*: Defining pedagogical conditions of use of ideas of morality in Ch. Aitmatov's works in the process of education of 7 – 9th classes students of younger generation.

Thesis research consists of three chapters, conclusion, bibliography, total number of pages 154. In the first chapter named “*Sientists and great thinkers’ opinions on idea of morality.*” scientific and philosophic sights on moral education, got experience in the process of moral education and tutorials come to light.

In the second chapter named “Morality problems in Chyngyz. Aitmatov’s works.” work of the description of morality problems as kindness, humanity, diligence, love, protection of the nature and humanity in works of the writer such as “Cranes Fly Early” “The first teacher”, “Spotted Dog Running On Seashore” is carried out, and secondary school students knowledge of works of Ch. Aitmatov is also analysed.

Third chapter: “Terms and conditions of use and role of morality ideas in works of Chyngyz Aitmatov in terms of pedagogical process. In present chapter, work on general educational process in schools of The Kyrgyz Republic is carried out and the role of Ch.Aitmatov’s works in the secondary schools literature education program came to light.

Key words: Chyngyz Aitmtov, morality, moral? education, teenager, pedagogical terms, idea, ideal.